

היענות לביצוע דם סמוי בצואה כבדיקת סינון לסרטן המעי הגס והחלחולת בבני 74-50 בישראל: השוואה בין מחוזות פריפריאליים ומרכזיים

דולב קרולינסקי¹, יעל פרידמן¹, מיכל ברומברג^{1,2}

¹המרכז הלאומי לבקרת מחלות (ICDC), משרד הבריאות

²בית הספר לבריאות הציבור, אוניברסיטת תל אביב

מטרות

- לבחון הבדלים בין תושבי מחוזות פריפריאליים למרכזיים, בני 74-50, בשיעורי ביצוע FOBT, סה"כ ולפי קבוצות באוכלוסייה, ובסיבות לביצוע הבדיקה.

רקע

- בישראל קיימת תוכנית סינון לאומית לגילוי סרטן המעי הגס והחלחולת באמצעות ביצוע בדיקת דם סמוי בצואה (FOBT) מדי שנה בבני 74-50 שבסיכון ממוצע למחלה. עם זאת, ההיענות לבדיקה נמוכה. בחינת ההבדלים בהיענות בין קבוצות שונות באוכלוסייה יכולה לסייע בגיבוש התערבות ממוקדת להעלאת ההיענות.

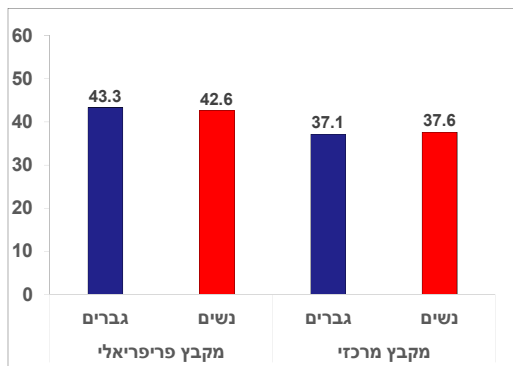
שיטות

- בשנים 2018-2020, בוצע סקר חתך טלפוני – סקר הבריאות הלאומי הרביעי (INHIS-4). נכללו 1,952 מרואיינים בגילאי 74-50; 679 ממחוזות פריפריאליים (צפון ודרום) ו-1,273 ממחוזות מרכזיים (חיפה, מרכז, תל אביב וירושלים). נדלו הנתונים הבאים: דמוגרפיה, ביצוע FOBT והסיבות לביצועה. שיעורי ביצוע FOBT (אי פעם/בשנה האחרונה) מוצגים כאחוזים משוקלים לקבוצת אוכלוסייה, למין ולגיל. בוצעו מבחני χ^2 לבחינת הבדלים בביצוע FOBT והסיבות לביצועה בין שני מקבצי המחוזות.

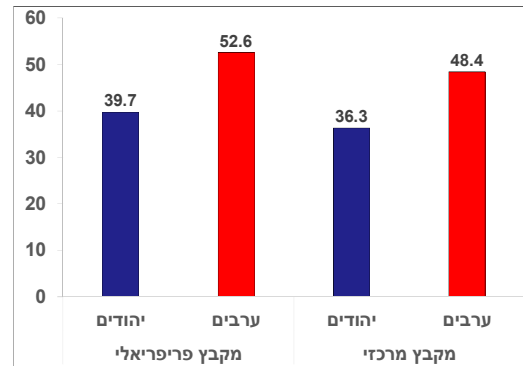
תוצאות

- בהשוואה בין מקבץ המחוזות הפריפריאלי והמרכזי, שיעורי ביצוע FOBT **אי-פעם** בבני 74-50 היו דומים (73.0%-70.3%, בהתאמה, $p > 0.05$). מנגד, שיעורי ביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היו גבוהים משמעותית במקבץ הפריפריאלי בהשוואה למקבץ המרכזי (43.0%-37.4%, בהתאמה, $p = 0.045$).
- הן ביהודים והן בערבים, שיעורי ביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היו גבוהים יותר במקבץ הפריפריאלי לעומת המרכזי, אך ההבדל לא היה מובהק ($p > 0.05$) (תרשים 1).
- הן בגברים והן בנשים, שיעורי ביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היו גבוהים יותר במקבץ הפריפריאלי לעומת המרכזי, אך ההבדל לא היה מובהק ($p > 0.05$) (תרשים 2).
- שיעורי ביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היו גבוהים יותר בקרב הערבים בהשוואה ליהודים, הן במקבץ הפריפריאלי (52.6%-39.7%, בהתאמה, $p = 0.016$) והן במקבץ המרכזי (48.4%-36.3%, בהתאמה, $p = 0.021$) (תרשים 1).
- שיעורי ביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היו דומים בגברים ובנשים ($p > 0.05$), הן במקבץ הפריפריאלי (37%-38%) והן במקבץ המרכזי (43%-44%) (תרשים 2).

תרשים 2: ביצוע בדיקת FOBT בשנה האחרונה לפי מין (%)

תרשים 1: ביצוע בדיקת FOBT בשנה האחרונה לפי קבוצת אוכלוסייה (%)

- הן במקבץ הפריפריאלי והן במקבץ המרכזי, הסיבה המובילה לביצוע FOBT **בשנה האחרונה** היתה "זימון מטעם קופ"ח במסגרת התוכנית הלאומית" (53.5%-49.2%, בהתאמה, $p > 0.05$) ולאחר מכן, בסדר יורד, "המלצה שגרתית מטעם רופא כללי/משפחה/כירורג" (24.2%-32.6%, בהתאמה, $p = 0.011$) ו"בדיקה שגרתית מתוך יוזמה אישית" (14.5%-14.3%, בהתאמה, $p > 0.05$).

מסקנות והמלצות

- שיעורי ביצוע FOBT בבני 74-50 בשנה האחרונה היו סה"כ נמוכים עם שיעורים גבוהים יותר בקרב מחוזות פריפריאליים, ובעיקר בקרב הערבים.
- מצד אחד, יתכן שיישום התוכנית הלאומית לגילוי סרטן המעי הגס יעיל בצמצום פערים בין פריפריה למרכז בזכות הנגשת הבדיקה, אם כי התוכנית לא מבטיחה היענות גבוהה. מנגד, יתכן והיא דווקא מבליטה את הפערים הבאים לידי ביטוי בנגישות נמוכה יותר לבדיקות חלופיות, דוגמת הקולונוסקופיה.
- ניכר צורך בהעלאת המודעות ובתגבור פעולות שיחור וצמצום חסמים לשיפור היענות לבדיקת FOBT.

הרוצח השקט
סרטן המעי הגס